

แนวทางการพัฒนาการจัดการเรียนรู้เชิงรุก เพื่อส่งเสริมคุณลักษณะ อันพึงประสงค์สำหรับนักเรียนระดับประถมศึกษา*

GUIDELINES FOR DEVELOPING ACTIVE LEARNING MANAGEMENT TO PROMOTE THE DESIRABLE CHARACTERISTICS OF PRIMARY SCHOOL STUDENTS

ปัญจรัตน์ เชิมชัยภูมิ¹ และ ศศิธร ณะบุตร²

Panjarat Chermchaiyaphum¹ and Sasithorn Ranabut²

¹⁻²มหาวิทยาลัยสวนดุสิต

¹⁻²Suan Dusit University, Thailand

Corresponding Author's Email: puppangece@gmail.com

วันที่รับบทความ : 3 กรกฎาคม 2568; วันที่แก้ไขบทความ 23 กรกฎาคม 2568; วันที่ตอบรับบทความ : 25 กรกฎาคม 2568

Received 3 July 2025; Revised 23 July 2025; Accepted 25 July 2025

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาแนวทางการจัดการเรียนรู้เชิงรุกเพื่อส่งเสริมคุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้านความมีวินัยสำหรับนักเรียนระดับประถมศึกษา 2) พัฒนาชุดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมคุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้านความมีวินัยสำหรับนักเรียนระดับประถมศึกษา และ 3) ศึกษาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้านความมีวินัยของนักเรียนระดับประถมศึกษา เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยประกอบด้วย แบบสัมภาษณ์แนวทางการจัดการเรียนรู้เชิงรุก ชุดกิจกรรมการเรียนรู้เชิงรุกเพื่อส่งเสริมคุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้านความมีวินัย และแบบประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้านความมีวินัยของนักเรียนระดับประถมศึกษา

Citation:

* ปัญจรัตน์ เชิมชัยภูมิ และ ศศิธร ณะบุตร. (2568). แนวทางการพัฒนาการจัดการเรียนรู้เชิงรุก เพื่อส่งเสริมคุณลักษณะอันพึงประสงค์สำหรับนักเรียนระดับประถมศึกษา. วารสารส่งเสริมและพัฒนาวิชาการสมัยใหม่, 3(4), 450-467.

Panjarat Chermchaiyaphum and Sasithorn Ranabut. (2025). Guidelines For Developing Active Learning Management To Promote The Desirable Characteristics Of Primary School Students.

Modern Academic Development and Promotion Journal, 3(4), 450-467.;

DOI: <https://doi.org/10.>

<https://so12.tci-thaijo.org/index.php/MADPIADP/>

ผลการศึกษาพบว่า

1. แนวทางการจัดการเรียนรู้เชิงรุกเพื่อส่งเสริมคุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้านความมีวินัยสำหรับนักเรียนระดับประถมศึกษา ประกอบด้วย 1) การออกแบบการจัดการเรียนรู้เชิงรุก 2) วิธีการจัดการเรียนรู้ใน 3) การประเมินผลการเรียนรู้ และ 4) การจัดสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้

2. ชุดกิจกรรมการจัดการเรียนรู้เชิงรุกเพื่อส่งเสริมคุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้านความมีวินัยสำหรับนักเรียนระดับประถมศึกษา ตามขั้นตอนการจัดการเรียนรู้ 4 ขั้นตอน คือ ขั้นตอนการเตรียมความพร้อม ขั้นตอนการลงมือปฏิบัติ ขั้นตอนแลกเปลี่ยนความคิดเห็น และขั้นตอนแสดงแผนผังความคิด มีค่าเฉลี่ยของระดับความเหมาะสมเท่ากับ 4.33 ซึ่งมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก

3. คุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้านความมีวินัยของนักเรียนระดับประถมศึกษา ก่อนการใช้ชุดกิจกรรมการเรียนรู้เชิงรุก มีคะแนนรวมเท่ากับ 51.21 หลังการใช้ชุดกิจกรรม มีคะแนนรวมเท่ากับ 72 คะแนน มีคะแนนพัฒนาการเท่ากับ 20.79 การแปลผลอยู่ในระดับดี

คำสำคัญ: การจัดการเรียนรู้เชิงรุก, คุณลักษณะอันพึงประสงค์, ประถมศึกษา

Abstract

This study aimed to: (1) examine approaches for implementing active learning management to promote the desirable attribute of discipline among primary school students, (2) develop a set of learning activities to foster the desirable attribute of discipline among primary school students, and (3) investigate the discipline-related desirable attribute of primary school students. The research employed both descriptive research using qualitative data collection and research and development (R&D) methodologies. The informants and target groups included six individuals comprising school administrators and teachers with experience in active learning management at the primary education level, three experts responsible for evaluating the appropriateness of the learning activity set, and seven Grade 1 students from Wat Huafai School in the second semester of the 2024 academic year. The research instruments consisted of an interview form on active learning management guidelines, a set

of active learning activities to promote the desirable attribute of discipline, and an assessment form to evaluate the discipline-related desirable attribute among primary school students. Data were collected in three phases: Phase 1 involved studying approaches to active learning management for promoting discipline and conducting content analysis; Phase 2 focused on developing a set of learning activities derived from literature reviews, relevant theoretical frameworks, and information obtained from active learning management guidelines, followed by evaluating the quality and appropriateness of the activities by experts; Phase 3 involved implementing the developed activity set with students and collecting data on students' behavioral assessment scores regarding discipline-related desirable attributes. The data were analyzed using mean, standard deviation, and comparison of developmental scores.

The study findings revealed that:

1. The guidelines for active learning management to promote the desirable attribute of discipline among primary school students comprised four key components: (1) designing active learning management, (2) implementing learning management methods, (3) assessing learning outcomes, and (4) organizing a learning-conducive environment.

2. The developed set of active learning activities to promote the desirable attribute of discipline included: (1) an introduction explaining the rationale and necessity of conducting activities aligned with the primary school context, (2) relevant theoretical concepts supporting how active learning can enhance students' discipline, and (3) the activity structure outlining operational guidelines, steps, procedures, content, teachers' and students' roles, and assessment methods across 24 activities organized into four active learning stages: Warm-up, Practice, Share, and Concept Mapping. The appropriateness of the activity set was evaluated by experts, yielding an average suitability score of 4.33, indicating a high level of appropriateness.

3. Regarding students' desirable discipline attribute scores, the pre-implementation total score was 51.21, while the post-implementation total score was 72, showing a developmental score increase of 20.79, which was interpreted as a good level of improvement.

Keywords: Active Learning Management, Desirable Attributes, Primary Education

บทนำ

การจัดการศึกษาในศตวรรษที่ 21 มุ่งเน้นให้นักเรียนพัฒนาทักษะความรู้ คู่คุณธรรม จริยธรรม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ เพื่อเตรียมความพร้อมในการดำรงชีวิตและอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมอย่างมีความสุข สอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2562 มาตรา 6 ที่กำหนดให้การจัดการศึกษาต้องมุ่งพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์เป็นสำคัญ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2562) นอกจากนี้หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานยังมุ่งพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ เพื่อให้สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมอย่างมีความสุข โดยให้กระทรวงศึกษาธิการ กำหนดนโยบายและเป้าหมายเร่งรัด การปฏิรูปการศึกษาโดยยึดคุณธรรมนำความรู้ สร้างความตระหนักสำนึกในคุณค่าของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ความสมานฉันท์ สันติวิธี วิถีชีวิตประชาธิปไตย พัฒนาคนโดยให้ให้สถานศึกษาจัดการเรียนการสอน โดยการสอดแทรกคุณธรรมพื้นฐาน ประสานความร่วมมือระหว่างบุคลากรและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการพัฒนาผู้เรียนให้สามารถใช้คุณธรรมเป็นหลักในการดำเนินชีวิต ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง โดยมีจุดเน้นเพื่อพัฒนาเยาวชนให้เป็นคนดี มีความรู้คู่คุณธรรมตามแนวทางของ คุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียน 8 ประการ ประกอบด้วย 1) รักชาติ ศาสน์ กษัตริย์ 2) ซื่อสัตย์ สุจริต 3) มีวินัย 4) ใฝ่เรียนรู้ 5) อยู่อย่างพอเพียง 6) มุ่งมั่นในการทำงาน 7) รักความเป็นไทย 8) มีจิตสาธารณะ ซึ่งกระทรวงศึกษาธิการจึงกำหนดเป็นหลักในการส่งเสริมให้นำไปประพฤติปฏิบัติในการดำรงชีวิตประจำวันให้เป็นสุข โดยปลูกฝังเพื่อเป็นคุณธรรมพื้นฐานให้กับวัยเด็กเป็นต้นไป ดังนั้น สถานศึกษาจึงมีบทบาทที่สำคัญในการส่งเสริม สนับสนุนในการจัดการศึกษาเพื่อให้ผู้เรียนเกิดคุณลักษณะอันพึงประสงค์เพื่อให้สามารถนำไปใช้ในการดำเนินชีวิตได้อย่างต่อเนื่องยั่งยืน

จากสถานการณ์ปัจจุบันพบว่าปัญหาด้านคุณลักษณะอันพึงประสงค์ โดยเฉพาะความมีวินัยของนักเรียนระดับประถมศึกษายังไม่เป็นไปตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ โดย สุภาณี เกิดบุญธรรม, (2563) ทำการศึกษาปัญหาพฤติกรรมของนักเรียนระดับประถมศึกษาในจังหวัดนครปฐม พบว่า นักเรียนส่วนใหญ่ขาดความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคม ขาดระเบียบวินัยในการปฏิบัติตนทั้งในห้องเรียนและชีวิตประจำวัน เช่น มาสาย ไม่ส่งการบ้าน และไม่ปฏิบัติตามกฎระเบียบโรงเรียน ซึ่งส่งผลกระทบต่อบรรยากาศการจัดการเรียนรู้และการอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคม นอกจากนี้ งานวิจัยของ จงรักษ์ บุญญานุพงศ์, (2564) ชี้ให้เห็นว่าการจัดการเรียนรู้แบบบรรยายหรือให้ผู้เรียนมีบทบาทน้อย ไม่สามารถพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ให้เกิดขึ้นอย่างแท้จริงได้ จำเป็นต้องปรับเปลี่ยนรูปแบบการจัดกิจกรรมให้สอดคล้องกับศักยภาพและบริบทของผู้เรียน ดังนั้นหากโรงเรียนมีการจัดการด้านวินัยอย่างครบวงจร มีเครื่องมือหรือองค์ความรู้ในการออกแบบกิจกรรมที่ส่งเสริมวินัยผ่านกิจกรรมเชิงรุก และการปลูกฝังระเบียบวินัยแบบเชิงบวก ปลูกฝังวินัยผ่านความเข้าใจ การสะท้อนตนเอง หรือการใช้เหตุผลจะส่งผลให้นักเรียนมีพฤติกรรมด้านความมีวินัยความรับผิดชอบต่อตนเอง จะส่งผลให้เกิดการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์อย่างยั่งยืนและมีผลต่อพฤติกรรมจริงในห้องเรียนและชีวิตประจำวันของนักเรียน

การจัดการเรียนรู้เชิงรุก (Active learning) เป็นกระบวนการเรียนการสอนที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในชั้นเรียน สร้างปฏิสัมพันธ์ระหว่างครูผู้สอนกับผู้เรียน มุ่งให้ผู้เรียนลงมือปฏิบัติ โดยมีครูเป็นผู้อำนวยความสะดวก สร้างแรงบันดาลใจ ให้คำปรึกษา ดูแล แนะนำ ทำหน้าที่เป็นโค้ชและพี่เลี้ยง แสวงหาเทคนิควิธีการจัดการเรียนรู้และแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลายให้ผู้เรียนได้เรียนรู้อย่างมีความหมาย (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ, 2562) ดังที่ พิมพันธ์ เดชะคุปต์ และเพยาร์ ยินดีสุข, (2563) กล่าวว่า การจัดการเรียนรู้แบบเชิงรุก เป็นกิจกรรมการเรียนรู้ ที่เปิดโอกาสให้นักเรียนได้ลงมือทำกิจกรรมผ่านการฟัง พูด อ่าน เขียน และแสดงความคิดเห็น ขณะเดียวกัน นักเรียนต้องใช้กระบวนการคิดโดยเฉพาะการคิดขั้นสูง คือ การวิเคราะห์ การสังเคราะห์และการประเมินค่า นอกจากนี้ การเรียนรู้เชิงรุกกว่า เป็นสิ่งที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนรู้ที่ทำให้นักเรียนทุกคนในห้องเรียนได้ทำมากกว่าฟังและจดบันทึก (Felder and Brent, 2009: 2) รวมทั้งการเรียนรู้เชิงรุกเป็นเทคนิคที่ช่วยในการเรียนรู้ของนักเรียน เปิดโอกาสให้นักเรียนมีส่วนร่วมในกระบวนการเรียนรู้มากกว่าการนั่งฟังบรรยายเพียงอย่างเดียว เช่น การอภิปราย การแก้ปัญหา การนำเสนอ มีการค้นพบ ประมวลผล และประยุกต์ใช้ข้อมูล (BHC, 2010) ดังนั้น การจัดกิจกรรมเชิงรุก

นักเรียนจะต้องทำงานเป็นทีม ฟังคำอธิบาย รับผิดชอบบทบาทของตน และเคารพข้อตกลงของกลุ่ม เช่น การรอคอย การรับฟังผู้อื่น การส่งไม้ต่อ ซึ่งล้วนเป็นการฝึกวินัยทางสังคม (social discipline) เมื่อนักเรียนฝึกอยู่เป็นประจำ วินัยส่วนบุคคลและวินัยต่อส่วนรวมจะสามารถพัฒนาเป็นพฤติกรรมการแสดงออกอย่างสม่ำเสมอ

จากความสำคัญของการปลูกฝังคุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้านความมีวินัยให้กับนักเรียนระดับประถมศึกษา ซึ่งเป็นวัยที่เหมาะสมในการวางรากฐานพฤติกรรมเชิงบวก และความจำเป็นในการพัฒนาวิธีการจัดการเรียนรู้ที่เน้นการมีส่วนร่วมของผู้เรียนอย่างสร้างสรรค์ การจัดการเรียนรู้เชิงรุกจึงเป็นแนวทางหนึ่งที่สามารถตอบสนองต่อเป้าหมายดังกล่าวได้อย่างเหมาะสม โดยการจัดกิจกรรมเชิงรุกจะเปิดโอกาสให้นักเรียนได้เรียนรู้จากการปฏิบัติจริง ฝึกฝนตนเองให้ปฏิบัติตามกฎกติกา และเสริมสร้างวินัยผ่านสถานการณ์การเรียนรู้ที่สนุกสนาน และเกิดแรงจูงใจเชิงบวก ด้วยเหตุนี้ ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาแนวทางการจัดการเรียนรู้เชิงรุกเพื่อส่งเสริมคุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้านความมีวินัยของนักเรียนระดับประถมศึกษา เพื่อให้ได้แนวทางและรูปแบบของการจัดการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับบริบทโรงเรียนระดับประถมศึกษา และสามารถนำไปใช้ในส่งเสริมคุณลักษณะที่พึงประสงค์ด้านความมีวินัยของนักเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืนต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาแนวทางการจัดการเรียนรู้เชิงรุกเพื่อส่งเสริมคุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้านความมีวินัยสำหรับนักเรียนระดับประถมศึกษา
2. เพื่อพัฒนาชุดกิจกรรมการจัดการเรียนรู้เชิงรุกเพื่อส่งเสริมคุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้านความมีวินัยของนักเรียนระดับประถมศึกษา
3. เพื่อศึกษาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้านความมีวินัยของนักเรียนระดับประถมศึกษา

การทบทวนวรรณกรรม

1. แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาชุดกิจกรรมการจัดการเรียนรู้แบบเชิงรุก สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา (2560) การจัดการกิจกรรมการเรียนรู้เชิงรุกควรมุ่งเน้นความหลากหลายของวิธีการ เช่น การทำงานกลุ่ม การเรียนรู้ผ่านโครงงาน และการใช้

เทคโนโลยีอย่างมีประสิทธิภาพ โดยกิจกรรมที่จัดขึ้นควรเกี่ยวข้องกับชีวิตของผู้เรียน มีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น และสามารถเชื่อมโยงกับการนำไปใช้จริงในชีวิตประจำวัน

2. งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนรู้แบบเชิงรุก ชัยยงค์ ราตรี, วรเวช ศิริประเสริฐศรี และอรัญ ชูยกระเดื่อง, (2565) ได้ศึกษาเรื่อง การพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้เชิงรุก เรื่อง พลเมืองดีในวิถีประชาธิปไตย ชั้นประถมศึกษาปีที่ 3

3. แนวคิดและทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรมของโคลเบอร์ก โคลเบอร์ก ยึดถือทฤษฎีพัฒนาการทางการรู้การคิดของเพียเจต์ (Piaget) เป็นหลักในการวัดพัฒนาการทางจริยธรรม และถือว่าพัฒนาการทางจริยธรรมเป็นผลของพัฒนาการทางปัญญา

4. งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับคุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้านความมีวินัยของผู้เรียน การจัดการเรียนรู้เชิงรุก คือ กระบวนการจัดการเรียนรู้ที่ผู้เรียนมีส่วนร่วมอย่างกระตือรือร้นทั้งทางกาย จิตใจ และปัญญา โดยเน้นให้ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติจริงผ่านกิจกรรมหลากหลาย เช่น การอภิปราย เกม การแก้ปัญหา การเรียนรู้เป็นกลุ่ม และบทบาทสมมติ มากกว่าการนั่งฟังบรรยายเพียงอย่างเดียว โดยผู้เรียนมีบทบาทสำคัญในการแสวงหาองค์ความรู้ด้วยตนเอง ส่งเสริมการคิดวิเคราะห์ การตัดสินใจ และการร่วมมือกันกิจกรรมควรหลากหลายและเหมาะสมกับช่วงวัย ซึ่งแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาชุดกิจกรรมการจัดการเรียนรู้แบบเชิงรุก ล้วนเน้นให้ผู้เรียนเป็นศูนย์กลางของการเรียนรู้ เรียนรู้ผ่านการปฏิบัติจริง และใช้กิจกรรมหลากหลายที่สอดคล้องกับพัฒนาการของแต่ละระดับประถมศึกษา โดยเฉพาะการปลูกฝังคุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้านความมีวินัย ผ่านกระบวนการฝึกปฏิบัติ เคารพกฎ กติกา และรับผิดชอบต่อหน้าที่ในกิจกรรมต่าง ๆ ดังนั้นการพัฒนาชุดกิจกรรมควรมีโครงสร้างดังนี้ กำหนดวัตถุประสงค์ ชัดเจน ออกแบบกิจกรรม ให้หลากหลายและเหมาะสมกับพัฒนาการ ใช้วิธีการหรือเทคนิคการจัดการกิจกรรม เช่น เกม บทบาทสมมติ การทำงานกลุ่ม จัดลำดับขั้นตอนกิจกรรม ตั้งแต่ขั้นนำเข้าสู่บทเรียน ขั้นปฏิบัติ และขั้นสรุป วัดและประเมินผล ด้วยเครื่องมือหลากหลาย เช่น แบบสังเกต แบบประเมินพฤติกรรม

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาแนวทางการพัฒนาการจัดการเรียนรู้เชิงรุกเพื่อส่งเสริมคุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้านความมีวินัยสำหรับนักเรียนระดับประถมศึกษา แบ่งการศึกษาออกเป็น 3 ระยะ ดังนี้

ระยะที่ 1 การศึกษาแนวทางการจัดการเรียนรู้เชิงรุกเพื่อส่งเสริมคุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้านความมีวินัยสำหรับนักเรียนระดับประถมศึกษา โดยมีผู้ให้ข้อมูลคือ ผู้บริหารและคุณครูที่สอนโรงเรียนในสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลำปางเขต 1 ที่มีประสบการณ์ในการจัดการเรียนรู้เชิงรุก 6 ท่าน โดยใช้แบบสัมภาษณ์แนวทางการจัดการเรียนรู้เชิงรุกเพื่อส่งเสริมคุณลักษณะอันพึงประสงค์สำหรับนักเรียน โดยมีวิธีการสร้างและตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ ดังนี้

1) ศึกษาเอกสาร แนวคิดคอนสตรัคติวิสต์ (Constructivism) ที่เชื่อว่าผู้เรียนจะสร้างองค์ความรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพก็ต่อเมื่อเชื่อมโยงสิ่งใหม่กับประสบการณ์เดิมที่มี ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนรู้เชิงรุก ตัวชี้วัดมาตรฐานการเรียนรู้การพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน 2551 สำหรับนักเรียนระดับประถมศึกษา

2) สร้างแบบสัมภาษณ์และเสนอผู้เชี่ยวชาญประเมินคุณภาพเพื่อหาความสอดคล้องของเนื้อหาและความสอดคล้องกับจุดประสงค์ (IOC) จำนวน 3 ท่าน โดยคัดเลือกรายการคำถามที่มีค่าความสอดคล้องตั้งแต่ 0.67-1.00 และปรับปรุงตามข้อเสนอแนะ

3) ดำเนินการสัมภาษณ์ ผู้บริหาร ครูผู้สอนประถมศึกษาปีที่แปดที่มีประสบการณ์ในการจัดการเรียนรู้เชิงรุก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลำปาง เขต 1 เพื่อให้ได้ข้อมูลด้านแนวทางการจัดการเรียนรู้เชิงรุกเพื่อส่งเสริมคุณลักษณะอันพึงประสงค์สำหรับนักเรียนระดับประถมศึกษา และทำการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis)

ระยะที่ 2 การพัฒนาชุดกิจกรรมการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมคุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้านความมีวินัยสำหรับนักเรียนระดับประถมศึกษา ผู้วิจัยได้ดำเนินการสร้างและตรวจสอบคุณภาพ ดังนี้

1) ศึกษาเอกสาร คอนสตรัคติวิสต์ (Constructivism) ที่เชื่อว่าผู้เรียนจะสร้างองค์ความรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพก็ต่อเมื่อเชื่อมโยงสิ่งใหม่กับประสบการณ์เดิมที่มี ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนรู้เชิงรุก ตัวชี้วัดมาตรฐานการเรียนรู้การพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน 2551 สำหรับนักเรียนระดับประถมศึกษา

2) สังเคราะห์แนวคิด องค์ประกอบที่เกี่ยวกับชุดกิจกรรมการจัดการเรียนรู้เชิงรุก และแนวทางการจัดการเรียนรู้เชิงรุกเพื่อส่งเสริมคุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้านความมีวินัยสำหรับนักเรียนระดับประถมศึกษาในระยะที่ 1 มาสร้างชุดกิจกรรมการจัดการเรียนรู้เชิงรุกเพื่อส่งเสริมคุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้านความมีวินัยสำหรับนักเรียนระดับประถมศึกษา

3) นำชุดกิจกรรมเสนอต่อผู้เชี่ยวชาญโดยเสนอผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 ท่าน เพื่อพิจารณาตรวจสอบความถูกต้องและความเหมาะสม โดยกำหนดเกณฑ์ในการประเมินความเหมาะสมเป็นแบบประเมินค่า 5 ระดับ (Rating Scale) จากการหาคุณภาพและความเหมาะสม พบว่า ชุดกิจกรรมการจัดการเรียนรู้เชิงรุกเพื่อส่งเสริมคุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้านความมีวินัยสำหรับนักเรียนระดับประถมศึกษา มีค่าเฉลี่ยรวมเท่ากับ 4.33 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (SD) เท่ากับ 0.5 ค่าคะแนนเฉลี่ยอยู่ในระดับ “เหมาะสมมาก”

ระยะที่ 3 การศึกษาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้านความมีวินัยของนักเรียนชั้นประถมศึกษาโดยนำไปทดลองใช้กับนักเรียนที่ศึกษาอยู่ในโรงเรียนวัดหัวฝาย อำเภอแม่เมาะ จังหวัดลำปาง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลำปาง เขต 1 ในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2567 จำนวน 7 คน ซึ่งได้มาโดยการเลือกแบบเจาะจง ซึ่งผู้วิจัยได้ดำเนินการสร้างและตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ ดังนี้

1) ศึกษาแนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้านความมีวินัยของกระทรวงศึกษาธิการ จากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2) สร้างแบบประเมินพฤติกรรมคุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้านความมีวินัยของนักเรียนระดับประถมศึกษา โดยแบบประเมินฉบับนี้เป็นแบบประเมินมาตราส่วนประมาณค่า (Rating scale) ตามเกณฑ์การประเมิน 3 ระดับ (Scoring Rubric) มีจำนวน 6 ด้าน ๆ ละ 5 ข้อ

3) นำแบบประเมินเสนอผู้เชี่ยวชาญประเมินคุณภาพเพื่อหาความสอดคล้องของเนื้อหาและความสอดคล้องกับจุดประสงค์ (IOC) จำนวน 3 ท่านไป ซึ่งจากการประเมินคุณภาพพบว่า แบบประเมินพฤติกรรมคุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้านความมีวินัยของนักเรียนระดับประถมศึกษา มีความสอดคล้องตั้งแต่ 0.67-1.00

ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลตามขั้นตอนดังต่อไปนี้

1) ดำเนินการประชุมเพื่ออธิบายการใช้ชุดกิจกรรมการจัดการเรียนรู้เชิงรุกเพื่อส่งเสริมคุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้านความมีวินัยสำหรับนักเรียนระดับประถมศึกษา และการประเมินพฤติกรรมฯ กับครูผู้สอนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1

2) ครูประจำชั้นดำเนินการประเมินพฤติกรรมคุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้านความมีวินัยของนักเรียนก่อนการใช้ชุดกิจกรรมด้วยแบบประเมินที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น

3) ดำเนินการจัดกิจกรรมโดยใช้ชุดกิจกรรมการจัดการเรียนรู้เชิงรุกเพื่อส่งเสริมคุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้านความมีวินัยสำหรับนักเรียนระดับประถมศึกษา จำนวน 24 กิจกรรม

4) ครูประจำชั้นดำเนินการประเมินพฤติกรรมคุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้านความมีวินัยของนักเรียนหลังการใช้ชุดกิจกรรมด้วยแบบประเมินที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น

5) นำข้อมูลคะแนนการประเมินพฤติกรรมคุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้านความมีวินัยของนักเรียนมาหาเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและหาคะแนนพัฒนาการ

ผลการวิจัย

1. แนวทางการจัดการเรียนรู้เชิงรุกเพื่อส่งเสริมคุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้านความมีวินัยสำหรับนักเรียนระดับประถมศึกษา ประกอบด้วย 1) การออกแบบการจัดการเรียนรู้เชิงรุก 2) วิธีการจัดการเรียนรู้ใน 3) การประเมินผลการเรียนรู้ และ 4) การจัดสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้

2. ชุดกิจกรรมการจัดการเรียนรู้เชิงรุกเพื่อส่งเสริมคุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้านความมีวินัยสำหรับนักเรียนระดับประถมศึกษา ประกอบด้วย 1) บทนำ เพื่อชี้แจงที่มาและความจำเป็นของการจัดกิจกรรมที่สอดคล้องกับบริบทของนักเรียนระดับประถมศึกษา 2) แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับชุดกิจกรรม เพื่ออธิบายว่าความเชื่อของการเรียนรู้เชิงรุกที่ส่งผลต่อความสามารถในการส่งเสริมความมีวินัย 3) โครงสร้างชุดกิจกรรม เป็นการกำหนดแนวทางการดำเนินกิจกรรม ลำดับขั้นตอน วิธีดำเนินการ เนื้อหา บทบาทครู บทบาทผู้เรียนและการประเมินผล จำนวน 24 กิจกรรม ตามขั้นตอนการจัดการเรียนรู้ 4 ขั้นตอน คือ ขั้นการเตรียมความพร้อม (Warm up) ขั้นการลงมือปฏิบัติ (Practice) ขั้นแลกเปลี่ยนความคิดเห็น (Share) และขั้นแสดงแผนผังความคิด (Concept mapping) มีค่าเฉลี่ยของระดับความเหมาะสมเท่ากับ 4.33 ซึ่งมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก

3. ผลการศึกษาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้านความมีวินัยของนักเรียนระดับประถมศึกษา พบว่า คุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้านความมีวินัยของนักเรียนระดับประถมศึกษา ก่อนการใช้ชุดกิจกรรมมีคะแนนคุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้านความมีวินัยเท่ากับ 50.7 คะแนน โดยมีพฤติกรรมอยู่ในระดับควรพัฒนาหลังการใช้ชุดกิจกรรมมีคะแนน

คุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้านความมีวินัยเพิ่มขึ้น ซึ่งมีคะแนนเท่ากับ 72 คะแนน โดยมีพฤติกรรมอยู่ในระดับดี ซึ่งสามารถแสดงได้ตามตารางดังนี้

ตารางที่ 1 คุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้านความมีวินัยของนักเรียนระดับประถมศึกษา ก่อนและหลังการใช้ชุดกิจกรรม (จำนวนนักเรียน = 7 คน)

รายการประเมิน	คะแนน (ก่อน)	คะแนน (หลัง)	คะแนน พัฒนาการ	การแปลผล
1. การปฏิบัติตามกฎระเบียบและข้อบังคับ	8.75	14.14	5.39	ดีมาก
2. การบริหารเวลาและหน้าที่	6.74	12.57	5.83	ดีมาก
3. การควบคุมตนเอง	8.32	10.73	2.41	ปานกลาง
4. การรับผิดชอบต่อหน้าที่	8.32	11.57	3.25	ดี
5. การเคารพสิทธิและความคิดเห็นของผู้อื่น	9.47	11.58	2.11	ปานกลาง
6. การมีจิตสำนึกต่อส่วนรวม	9.1	11.23	2.13	ปานกลาง
รวม	51.21	72	20.79	ดีมาก

จากตาราง พบว่าคุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้านความมีวินัยของนักเรียนระดับประถมศึกษา ก่อนการใช้ชุดกิจกรรมการเรียนรู้เชิงรุกมีคะแนนรวมเท่ากับ 51.21 หลังการใช้ชุดกิจกรรมมีคะแนนรวมเท่ากับ 72 คะแนน มีคะแนนพัฒนาการเท่ากับ 20.79 การแปลผลอยู่ในระดับ ดีมาก ซึ่งสามารถแบ่งคะแนนออกเป็นรายด้าน ดังนี้

ด้านการปฏิบัติตามกฎระเบียบและข้อบังคับ ก่อนการใช้ชุดกิจกรรมการเรียนรู้เชิงรุกมีคะแนนเท่ากับ 8.7 คะแนน หลังการใช้ชุดกิจกรรมการเรียนรู้เชิงรุกมีคะแนนเท่ากับ 14.14 คะแนน มีคะแนนพัฒนาการเท่ากับ 5.39 การแปลผลอยู่ในระดับ ดีมาก ด้านการบริหารเวลาและหน้าที่ ก่อนการใช้ชุดกิจกรรมการเรียนรู้เชิงรุกมีคะแนนเท่ากับ 6.74 คะแนน หลังการใช้ชุดกิจกรรมการเรียนรู้เชิงรุกมีคะแนนเท่ากับ 12.57 คะแนน มีคะแนนพัฒนาการเท่ากับ 5.83 การแปลผลอยู่ในระดับ ดีมาก ด้านการควบคุมตนเอง ก่อนการใช้ชุดกิจกรรมการเรียนรู้เชิงรุกมีคะแนนเท่ากับ 8.32 คะแนน หลังการใช้ชุดกิจกรรมการเรียนรู้เชิงรุกมีคะแนนเท่ากับ 10.73 คะแนน มีคะแนนพัฒนาการเท่ากับ 2.41 การแปลผลอยู่ในระดับ ปานกลาง ด้านการรับผิดชอบต่อหน้าที่ ก่อนการใช้ชุดกิจกรรมการเรียนรู้เชิงรุกมีคะแนนเท่ากับ 8.32 คะแนน หลังการใช้ชุดกิจกรรมการเรียนรู้เชิงรุกมีคะแนนเท่ากับ 11.57 คะแนน มีคะแนนพัฒนาการเท่ากับ 3.25

คะแนน การแปลผลอยู่ในระดับ ดี ด้านการเคารพสิทธิและความคิดเห็นของผู้อื่น ก่อนการใช้ชุดกิจกรรมการเรียนรู้เชิงรุกมีคะแนนเท่ากับ 9.47 หลังการใช้ชุดกิจกรรมการเรียนรู้เชิงรุกมีคะแนนเท่ากับ 11.58 คะแนน มีคะแนนพัฒนาการเท่ากับ 2.11 การแปลผลอยู่ในระดับ ปานกลางด้านการมีจิตสำนึกต่อส่วนรวม ก่อนการใช้ชุดกิจกรรมการเรียนรู้เชิงรุกมีคะแนนเท่ากับ 9.1 คะแนน หลังการใช้ชุดกิจกรรมการเรียนรู้เชิงรุกมีคะแนนเท่ากับ 11.23 คะแนน มีคะแนนพัฒนาการเท่ากับ 2.13 การแปลผลอยู่ในระดับ ปานกลาง

อภิปรายผล

1. แนวทางการจัดการเรียนรู้เชิงรุกเพื่อส่งเสริมคุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้านความมีวินัยของนักเรียนระดับประถมศึกษา ประกอบด้วย 3 องค์ประกอบสำคัญ คือ 1) การออกแบบการจัดการเรียนรู้เชิงรุกต้องกำหนดเป้าหมายการเรียนรู้อย่างชัดเจน วางโครงสร้างกิจกรรมอย่างเป็นระบบ แบ่งเป็นขั้นนำ ขั้นกิจกรรม และขั้นสรุป พร้อมออกแบบกิจกรรมให้หลากหลาย เหมาะสมกับพัฒนาการและบริบทของนักเรียน เน้นการเรียนรู้จากประสบการณ์ตรงและการปฏิบัติจริง ครูมีบทบาทเป็นผู้ออกแบบ ผู้นำกระบวนการ และผู้เสริมสร้างบรรยากาศเชิงบวก ซึ่งผลการศึกษาในส่วนนี้สอดคล้องกับงานวิจัยของ สุชาดา สิทธิรานวงศ์, (2562) ที่ยืนยันว่าการเรียนรู้เชิงรุกช่วยพัฒนาคุณลักษณะและพฤติกรรมเชิงบวกได้อย่างมีประสิทธิภาพ 2) วิธีการจัดการเรียนรู้ในชั้นเรียนควรเลือกใช้เทคนิคและวิธีการหลากหลาย เพื่อรองรับความแตกต่างระหว่างบุคคล ส่งเสริมวินัยในตนเอง และความรับผิดชอบร่วม การใช้วิธีประเมินผลที่หลากหลาย เช่น การประเมินตนเอง การประเมินจากเพื่อน และการประเมินโดยครู ช่วยสะท้อนพฤติกรรมและพัฒนาการของนักเรียนได้แท้จริง สอดคล้องกับแนวคิดและทฤษฎีคอนสตรัคติวิสต์ (Piaget, 1972) ที่เน้นการสร้างความรู้ด้วยตนเองผ่านประสบการณ์ 3) การประเมินผลการเรียนรู้ควรใช้เครื่องมือ เน้นการประเมินตามสภาพจริง เพื่อสะท้อนพฤติกรรมและคุณลักษณะที่แท้จริงของนักเรียนในชีวิตจริง 4) การจัดสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ เปิดโอกาสให้นักเรียนศึกษาค้นคว้านอกเวลา และทำงานร่วมกับเพื่อน การเสริมกิจกรรมกระตุ้นการคิดวิเคราะห์และการมีส่วนร่วม ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาของ ธิญญารัตน์ นวลลออ, (2561) ที่พบว่าการใช้กิจกรรมเสริมทักษะและกิจกรรมนอกห้องเรียนช่วยเสริมสร้างวินัยและความรับผิดชอบของนักเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2. การพัฒนาชุดกิจกรรมการจัดการเรียนรู้เชิงรุกเพื่อส่งเสริมคุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้านความมีวินัยสำหรับนักเรียนระดับประถมศึกษา พบว่า ชุดกิจกรรมการจัดการเรียนรู้เชิงรุก ประกอบด้วย 1) บทนำ เพื่อชี้แจงที่มาและความจำเป็นของการจัดกิจกรรมที่สอดคล้องกับบริบทของนักเรียนระดับประถมศึกษา 2) แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับชุดกิจกรรมเพื่ออธิบายว่าความเชื่อมโยงของการเรียนรู้เชิงรุกที่ส่งผลต่อความสามารถในส่งเสริมความมีวินัย 3) โครงสร้างชุดกิจกรรม เป็นการกำหนดแนวทางการดำเนินกิจกรรม ลำดับขั้นตอนวิธีดำเนินการ เนื้อหา บทบาทครู บทบาทผู้เรียนและการประเมินผล ตามขั้นตอนการจัดการเรียนรู้ 4 ขั้นตอน ชุดกิจกรรมที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นสอดคล้องกับงานวิจัยของ สุภักดิ์ วิเชียรรัตน์ (2561) ที่ระบุว่า การจัดกิจกรรมเชิงรุกที่มีลำดับขั้นตอนชัดเจนและเปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมอย่างเต็มที่ที่จะส่งผลให้ผู้เรียนเกิดพฤติกรรมวินัยในตนเองและรับผิดชอบต่อหน้าที่ได้ดียิ่งขึ้น ทั้งนี้ แต่ละขั้นตอนของชุดกิจกรรมยังได้รับการออกแบบบนพื้นฐานสอดคล้องกับแนวคิดและทฤษฎีของ กาเย่ (Gagne, 1985) ที่เน้นความสำคัญของการเตรียมความพร้อมก่อนรวมทั้งทฤษฎีการเรียนรู้เชิงประสบการณ์ (Experiential Learning Theory) ของเดวิด โคลบ (Kolb, 1984) ที่เน้นการเรียนรู้ผ่านการลงมือปฏิบัติจริง ตลอดจนเทคนิคการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ที่ช่วยพัฒนาทักษะการคิดและการสื่อสารร่วมกับผู้อื่นแนวคิดการสร้างแผนที่ความคิด (Concept Mapping) ที่ช่วยจัดระบบและเชื่อมโยงความคิดได้อย่างเป็นโครงสร้าง ซึ่งสะท้อนว่าชุดกิจกรรมต้นแบบนี้สามารถพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้านความมีวินัยของนักเรียนระดับประถมศึกษาได้อย่างเป็นระบบ เหมาะสมกับช่วงวัย และเอื้อต่อการเรียนรู้เชิงบูรณาการผ่านกิจกรรมที่หลากหลาย

3. คุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้านความมีวินัยของนักเรียนระดับประถมศึกษาสูงขึ้นกว่าก่อนการใช้ชุดกิจกรรมการเรียนรู้เชิงรุก สะท้อนให้เห็นว่ากระบวนการจัดกิจกรรมเชิงรุกสามารถส่งเสริมพฤติกรรมวินัยได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Trowbridge and Bybee (2000) ที่เน้นว่าการเรียนรู้ควรมีกระบวนการที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมและรับผิดชอบต่อการเรียนรู้ของตนเองเมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า 1) การปฏิบัติตามกฎระเบียบและข้อบังคับ หลังการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบเชิงรุก นักเรียนมีพฤติกรรมปฏิบัติตามกฎระเบียบดีขึ้นอย่างชัดเจน เช่น การเข้าแถว การแต่งกาย และการปฏิบัติตามข้อตกลงในกิจกรรมกลุ่ม ซึ่งเป็นผลจากการที่นักเรียนได้มีส่วนร่วมในการกำหนดกติกา ข้อตกลง และบทบาทหน้าที่ในกลุ่มกิจกรรม จึงทำให้เกิดความรู้สึกเป็นเจ้าของและเคารพกติกาที่กำหนดร่วมกัน สอดคล้องกับ Johnson and Johnson (2017) ที่กล่าวว่า

กิจกรรมกลุ่มช่วยส่งเสริมให้นักเรียนมีวินัยและเคารพกติกาผ่านปฏิสัมพันธ์กับเพื่อน และสอดรับกับงานของ พรทิพย์ อินทร์สุข (2565) ที่พบว่ากิจกรรมเชิงรุกสร้างความรับผิดชอบและวินัยในตนเองได้ดี 2) การบริหารเวลาและหน้าที่ ผลการศึกษาพบว่า นักเรียนสามารถแบ่งเวลาเล่นและเวลาเรียนได้ดีขึ้น เข้าเรียนตรงเวลา ทำการบ้าน และส่งงานตามกำหนดมากขึ้น เป็นผลจากระบบการเรียนรู้แบบเชิงรุกที่ให้นักเรียนร่วมวางแผนกิจกรรมและกำหนดบทบาทหน้าที่ของตนเองภายในกลุ่ม ทำให้นักเรียนเห็นความสำคัญของการบริหารเวลาและลำดับความสำคัญ ซึ่งตรงกับแนวคิดของ Vygotsky (1978) ที่เห็นว่าการเรียนรู้ผ่านการเล่นและปฏิสัมพันธ์มีส่วนช่วยพัฒนาเด็กวัยประถม และสนับสนุนผลวิจัยของ วีรยุทธ พลายเล็ก, (2563) และ ศิริพร สังข์สุข (2564) ที่ระบุว่ากิจกรรมเชิงรุกช่วยให้นักเรียนมีความรับผิดชอบและจัดสรรเวลาได้ดีขึ้น 3) การควบคุมตนเอง นักเรียนสามารถควบคุมพฤติกรรมตนเองได้ดีขึ้น อดทนรอคอย ฟังครูและเพื่อนอย่างตั้งใจ มีสมาธิและอยู่กับกิจกรรมจนเสร็จสิ้น เป็นผลจากกิจกรรมที่เปิดโอกาสให้นักเรียนแสดงความคิดเห็นร่วมกัน วางแผนร่วมกัน และร่วมรับผิดชอบต่อภาระงาน ทำให้เกิดการฝึกควบคุมอารมณ์และพฤติกรรมของตนเองเพื่อเป้าหมายกลุ่ม ซึ่งสอดคล้องกับ ทิศนา ขัมมณี (2557) ที่เน้นว่ากิจกรรมเชิงรุกทำให้ผู้เรียนเกิดความตั้งใจและมีสมาธิผ่านกระบวนการลงมือปฏิบัติ และสอดคล้องกับ แมคเคลแลนด์ (McClelland, 1965) ที่กล่าวถึงความต้องการความสำเร็จจะกระตุ้นให้เกิดความพยายามและการควบคุมตนเอง 4) การรับผิดชอบต่อหน้าที่ นักเรียนมีพฤติกรรมรับผิดชอบต่อหน้าที่และสิ่งของของตนเองมากขึ้น ดูแลความเรียบร้อยในพื้นที่เรียน การเก็บอุปกรณ์ และการดูแลสิ่งแวดล้อมของห้องเรียนได้ดี เป็นผลจากการจัดกิจกรรมที่นักเรียนต้องปฏิบัติงานจริงและรับผิดชอบต่อบทบาทหน้าที่เฉพาะตัวในกิจกรรมกลุ่ม ซึ่งตรงกับแนวคิดของ ไพโรจน์ ชินศรประภา (2550) ที่ชี้ว่าการเรียนรู้เชิงรุกช่วยให้นักเรียนมีส่วนร่วม รับผิดชอบต่องานและบทบาทตนเองและเสริมทักษะการทำงานร่วมกับผู้อื่น สร้างความรู้และพฤติกรรมใหม่ได้ผ่านการปฏิบัติจริง 5) การเคารพสิทธิและความคิดเห็นของผู้อื่น นักเรียนรับฟังความคิดเห็นผู้อื่น ยอมรับข้อเสนอแนะ และแลกเปลี่ยนความคิดเห็นในกลุ่มได้ดีขึ้น เป็นผลจากการจัดกิจกรรมเชิงรุกที่เปิดโอกาสให้ทุกคนได้มีส่วนร่วมแสดงความคิดเห็นและวางแผนกิจกรรมร่วมกัน ซึ่งตรงกับแนวคิดของ ปรีชา ศิลาชัย และ ศุภณัฐ พานา (2565) ที่กล่าวว่า กระบวนการเรียนรู้ผ่านการทำงานกลุ่มและการใช้ปัญหาเป็นฐานส่งเสริมให้นักเรียนเรียนรู้ที่จะยอมรับฟังและเคารพความคิดเห็นผู้อื่น และ 6) การมีจิตสำนึกต่อส่วนรวมนักเรียนมีพฤติกรรมช่วยเหลือเพื่อน ร่วมดูแลความสะอาด และ

รับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อมและพื้นที่ส่วนรวมมากขึ้น เป็นผลจากการบูรณาการกิจกรรมที่ให้นักเรียนมีบทบาทในการจัดการสภาพแวดล้อมและร่วมดูแลกันในกลุ่ม ดังที่กิจกรรมการเรียนรู้จัดได้ครอบคลุมองค์ประกอบด้านความรู้ อารมณ์ และพฤติกรรม เพื่อสร้างจิตสำนึกต่อสังคมและสนับสนุนผลวิจัยของ ปิยะพร อุ่นจิตต์ (2564) และ สุกัญญา ทับทิมทอง (2563) ที่พบว่าการจัดกิจกรรมเชิงรุกและการทำงานกลุ่มช่วยเสริมจิตสาธารณะ ความสามัคคี และการมีส่วนร่วมของนักเรียนได้ดี

สรุป/ข้อเสนอแนะ

งานวิจัยนี้เสนอแนวทางการจัดการเรียนรู้เชิงรุกเพื่อส่งเสริมคุณลักษณะด้านความมีวินัยสำหรับนักเรียนระดับประถมศึกษา โดยเน้นการกำหนดเป้าหมายการเรียนรู้อย่างชัดเจน ออกแบบกิจกรรมให้สอดคล้องกับบริบทโรงเรียน และสะท้อนผลจากประสบการณ์จริงของครูผู้สอน ซึ่งสามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ได้แก่ ออกแบบกิจกรรมเชื่อมโยงชีวิตจริง เพื่อเสริมสร้างวินัยอย่างยั่งยืน ใช้สื่อการเรียนรู้หลากหลายและเหมาะสมกับวัย เพื่อกระตุ้นความสนใจและเสริมทักษะ ประเมินพฤติกรรมต่อเนื่องและหลากหลายมิติ ทั้งโดยครู เพื่อน และนักเรียนเอง พร้อมให้ข้อเสนอแนะทันที เพื่อส่งเสริมการพัฒนาพฤติกรรม รวมถึงการศึกษากลยุทธ์ เทคนิค หรือวิธีการที่เหมาะสมในการส่งเสริมวินัยนักเรียนระดับประถมศึกษาเพิ่มเติม จากปัจจัยที่พบว่ามีอิทธิพล เพื่อสร้างรูปแบบหรือแนวทางการจัดการเรียนรู้ที่ตอบโจทย์บริบทโรงเรียนและพัฒนาคุณลักษณะด้านวินัยได้อย่างยั่งยืน สำหรับผู้ที่ต้องการศึกษาวิจัยในครั้งต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงศึกษาธิการ. (2551). *หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551*. กรุงเทพฯ: สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา.
- พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ (ฉบับที่ 4). (2562). *ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 136 ตอน 57 ก หน้า 49* (1 พฤษภาคม 2562)
- กระทรวงศึกษาธิการ. (2562). *แนวทางการนิเทศเพื่อพัฒนาและส่งเสริมการจัดการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) ตามนโยบายลดเวลาเรียน เพิ่มเวลารู้*. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

- สุภาณี เกิดบุญธรรม. (2563). ปัญหาพฤติกรรมของนักเรียนระดับประถมศึกษาในจังหวัดนครปฐม. *วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร*, 18(2), 34-47.
- จรงค์ บุญญานุพงศ์. (2564). การพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมเพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียนระดับประถมศึกษา. *วารสารวิจัยทางการศึกษา*, 26(3), 112-127.
- ชัยยงค์ ราตรี, วรเวช ศิริประเสริฐศรี และอริญ ชูกระเดื่อง. (2565). การพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้เชิงรุกเรื่องพลเมืองดีในวิถีประชาธิปไตย ชั้นประถมศึกษาปีที่ 3. *วารสารสถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม*, 9(1), 163-178.
- ทิตนา แคมมณี. (2557). 14 วิธีสอนสำหรับครูมืออาชีพ. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ธัญญารัตน์ นวลละอ. (2561). การใช้กิจกรรมเสริมทักษะเพื่อส่งเสริมความรับผิดชอบของนักเรียน. *วารสารครุศาสตร์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย*, 46(2), 1-15.
- ปรีชา ศิลาชัย, และศุภันธุ์ พานา. (2566). การพัฒนาคุณลักษณะความเป็นพลเมืองประชาธิปไตย โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน. กรุงเทพฯ: คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- ปิยะพร อุ่นจิตต์. (2564). ผลของกิจกรรมเชิงปฏิบัติการต่อพฤติกรรมอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม. *วารสารครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์*, 23(1), 45-58.
- พิมพ์พันธ์ เดชะคุปต์ และเพียว ยินดีสุข. (2563). การเรียนรู้เชิงรุกแบบรวมพลังกับ PLC เพื่อการพัฒนา. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พรทิพย์ อินทร์สุข. (2565). การจัดการเรียนรู้แบบ Active Learning เพื่อเสริมสร้างวินัยนักเรียน. *วารสารวิชาการศึกษาศาสตร์*, 18(1), 45-58.
- ไพโรจน์ ชินศรีประภา. (2550). สนุก สุขใจ ได้ปัญญา Constructionism ทฤษฎีการเรียนรู้เพื่อสร้างสรรค์ด้วยปัญญา. กรุงเทพฯ: มูลนิธิไทยคม.
- วีรยุทธ พลายเล็ก (2563). การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนตามแนวคิด Active Learning เพื่อเสริมสร้างทักษะ และกระบวนการและจิตคณิตศาสตร์สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษา. ใน *วิทยานิพนธ์ ค.ด. มหาวิทยาลัยศิลปากร*.
- ศิริพร สังข์สุข. (2564). ผลของการจัดการเรียนรู้เชิงรุกที่มีต่อความรับผิดชอบและการเข้าเรียนตรงเวลาของนักเรียน. *วารสารการวิจัยเพื่อพัฒนาชุมชน*, 14(1), 25-37.

- สุชาติ สิริวิทยานวงศ์. (2562). การจัดการเรียนรู้เชิงรุกเพื่อส่งเสริมคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียนระดับประถมศึกษา. *วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น*, 42(4), 97-113.
- สุภัค วิเชียรรัตน์. (2561). การพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ด้วยกิจกรรมการเรียนรู้เชิงรุก. *วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร*, 9(1), 45-56.
- สุภาณี เกิดบุญธรรม. (2563). ปัญหาพฤติกรรมของนักเรียนระดับประถมศึกษาในจังหวัดนครปฐม. *วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร*, 18(2), 34-47.
- BHC. (2010). *Professional training & development*. Retrieved from <https://www.slideshare.net/ssorden/active-learning-11618566>
- Felder, R.M.; Brent, R. (2009). *Active learning: An introduction*. ASQ higher Education Brief.
- Gagne, R. M. (1985). *The conditions of learning (4th ed.)*. New York: Holt, Rinehart and Winston.
- Johnson, D. W., & Johnson, R. T. (2017). *The impact of cooperative learning on achievement, peer relationships, and attitudes*. In J. Hattie & E. M. Anderman (Eds.), *International guide to student achievement* (pp. 250–254). Routledge.
- Kolb, D. A. (1984). *Experiential learning: Experience as the source of learning and development*. Englewood Cliffs, NJ: Prentice Hall.
- McClelland, D. C. (1965). Toward a theory of motive acquisition. *American Psychologist*, 5, 321–333.
- Piaget, J. (1972). *Psychology and epistemology: Towards a theory of knowledge*. Penguin.
- Trowbridge, L. W., Bybee, R. W., & Powell, J. C. (2000). *Teaching secondary school science: Strategies for developing scientific literacy (8th ed.)*. Merrill/Prentice Hall.

Vygotsky, L. S. (1978). *Mind in society: The development of higher psychological processes*. Harvard University Press.